

Amtmand Gerhard Faye og Thylands oldtid

af Jytte Nielsen

I år er det 250 år siden, at Thys navnkundige amtmand Gerhard Faye blev født i Sydnorge. Dette er således en oplagt lejlighed til at sætte fokus på en af amtmandens mere upåagtede sider – nemlig arbejdet omkring arkæologien. I Museet for Thy og Vester Hanherreds arkiver befinder sig en del kopier og afskrifter af breve fra amtmand Faye i Thisted til Christian Jürgensen Thomsen, Oldsagskommissionen i København. Thomsen blev i 1816 – 28 år gammel – sekretær i Oldsagskommissionen. I 1838 blev han inspektør på Oldnordisk Museum, og det var ham, der udtænkte treperiodesystemet – altså opdelingen af oldtiden i sten-, bronze- og jernalder. Brevene, som i dag findes på Det Kgl. Bibliotek og Nationalmuseet, er afskrevet af P. L. Hald og Knud Mortensen.

»Den 29de september 1805 ankom jeg her til Amtet. Ved dets Grændser modtoges jeg af Landets barske Genius, den uvenlige Vestenvind. Over det frugtbare, men nu afhøstede Land laae Efteraarets Vemod udbredt. Enkelte Gaarde og Steder laae eensomt adspredte paa den aabne Mark. Ikke een Busk, ikke eet venligt Piletræ afbrød den eensformige og trættende Udsigt. I gennem halsbrækkende veie, der vare for snævre for mine bredsporede Vogne, naaede jeg først Thisted om Natten Kl. 12. Jeg aftraadte i min Formands øde Gaard, og, da mit Bohave, som var afgaaet til Søes, endnu ikke var ankommet, saa tilbragte jeg med Familie den første Nat indhyllt i Reiseklæder«.

Sådan skriver amtmand Gerhard Faye om sit første indtryk af Thy. Selvom det just ikke er smigrende ord, hvormed han omtaler sit nye embedsområde, skal det dog blive til et livslangt parløb med landsdelen og dens indbyggere, idet han forblev amtmand til 1843, hvor han 83 år gammel søgte om sin afsked. Han døde i 1845 og blev begravet i en høj på Thisted Kirkegård.

Efter sin ankomst til Thy iværksatte Faye en lang række initiativer til forbedringer i

landsdelen. En udbedring af vejene var, som det ses af Fayes beskrivelse, påkrævet, men snart kom Englandskrigene og oprettelsen af en milits samt andre nødvendige gøremål, såsom sandflugtsbekæmpelse og skovrejsning. Så der var nok at gøre for en foretagsom embedsmand, som Faye med rette kan karakteriseres, men der blev også tid til at mere personlige gøremål, og sådan må vi nok betegne Fayes interesse for oldsager og oldtiden. Når man læser hans breve til Christian Jürgensen Thomsen, Oldsagskommissionen, er det tydeligt, at emnet optager ham – han er nysgerrig på fortiden og optaget af forfædrenes bedrifter.

I det følgende gengives en række uddrag fra hans breve og forsendelser til Oldsagskommissionen. Det er altså hans egne ord, som får spaltepads her, og således tegner et portræt af en embedsmand i provinsen i første halvdel af 1800-årene. Det viser en embedsmand, som har overblik over sin landsdel, udfører de påbud som centraladministrationen udsteder, kærer sig om indbyggernes ve og vel, og som qua sin uddannelse gør sig tanker om de store spørgsmål i livet.

Samtidig giver Fayes breve et glimrende indtryk af opfattelsen af Thylands oldtid

Portræt af Gerhard Faye. Stik af A. Flint fra 1. del af Fayes »Litteraire Arbejder«.

under hans embeds-periode. På dette tidspunkt er arkæologien i sin vorden, og takket være opmærksomme embedsmænd som Faye, lykkes det under Thomsens kyndige vejledning at redde mange oldsager samt få indberetninger om mange fund fra landsdelene, så grundstammen blev lagt til det nuværende Nationalmuseum.

De første forsendelser

Brevene i museets arkiv strækker sig over årene 1825-1842. Det er muligt, at der andetsteds findes breve med andre dateringer, men dette er ikke undersøgt i denne forbindelse. Afskrifterne i museets varetægt synes også at være fyldestgørende for Fayes »arkæologiske« virke. De første breve er fundlister til afskibede oldsager, og her er udvalgt nogle karakteristiske oldsagstyper. Måske er fundlisterne mere at betegne som kommenterede lister, idet Faye også bringer egne bedømmelser af fundene samt gengiver lokale overleveringer.

Fortegnelse over de Oldsager som fra undertegnede tilstilles den Kongelige antiqvariske Commission, dat 7/12 1825.

9. En Stenkile
10. En Torshammer
11. 2 Stk af et forrustet Jernsværd
12. 1 Stk af udarbejdet Rav

9-12. Disse Stykker er fundne i en stor med Sten omkring sat Gravhøj, som her i Egnen kaldes en Stenkove og er omtrent 100 Alen lang. – Højen kaldes Villehøj, hvori efter Aagaards Beskrivelse over Thye, en Kæmpe ved Navn Wille skal være begravet, der tillige har givet Navn til Vilsund, hvor et Færgested er anbragt. Foruden disse Antiquiteter fandtes endnu tvende Menneſke Benrader, som ved Berørelsen hensmuldrede. Denne Høj hvoraf kun lidet endnu er opgravet fortiener nøjagtig antiqvarisk Undersøgelse.

13. Levninger af forskellige Metalsager, saasom større og mindre Spiralringe, Spænder, Metalsøm og Knapper. Fundne i Bredeknoold paa Raastrup Mark af Bonden Lars Salmandsen. Denne Høj indeholder flere Begravelser. Nederst i Højen fandtes en Del Stenkiler, hvilke Bonden bortkastede som unyttige Ting. Ovenover fandtes i en stensat Grav 4 Lerurner, som vare opfyldte med brændte Ben, og ovenpaa disse Ben laa medfølgende Antiquiteter i en af Urnerne. Denne som er beskadiget er afleveret til mig, og skal med Skibslejlighed blive Commissionen tilsendt.

15. 7 Stk. Rav. Fundne paa Aas Mark, Skjoldborg Sogn i en Grøft. Stykkerne, hvoraf de 5 er sønderbrudte, skønnes have været ensdannede, men til hvad Brug overlades til Kyndigeres Bedømmelse. Sandsynligvis have de tjent til Pynt, men den grove Udarbejdelse vidner om en raa Tidsalder og en stor Ukyndighed i Kunsterne.

Numrene 9-12 er indført i protokollen på Oldnordisk Museum i 1826 som nr. 56 MCCC-CXXXVII-XL. Næste forsendelse sker i slutningen af 1826 og herfra skal nævnes:

Indsendt 13/12 1826.

1. Et Metalsværd funden i en Høj paa Bedsted Mark i Hassing Hrd. og skænket af Pastor Krap. Ved siden af Sværdet fandtes nogle sønderbrudte Askekrukker

Anm.

Efter Haandgrebets Størrelse at dømme skulle man tro, at de af vore Forfædre som er nedlagte i en stor Del af de endnu eksisterende Gravhøje have henhørt mere til Dværge – end Kjæmpe-Slægten. I det mindste viser alle de Vaaben man endnu finder af Metal og Sten en Lethed som ikke ville passe sig til vore nuværende Jyders stærke Arme. Skulle disse Vaaben ikke have været afbenyttede af den allerældste Folkestamme maaske Joterene eller Jetterne som siden blev fordreven af den asiatiske bestaaende af større og kraftfuldere Folk.

Denne beskrivelse fra Faye viser, at han ikke har haft viden om de forskellige sværdtyper fra oldtiden. Faye er sikkert bedst kendt med middelalderens store hugsværd, og kan derfor ikke forestille sig, at man i bronzealderen havde stiksværd, som kræver et langt mindre greb end et hugsværd.

I dialog med Thomsen

Christian Jürgensen Thomsen har været klar over, at embedsmændene rundt om i provinsen kunne hjælpe ham både med indlevering af oldsager, men også med efterretninger om fortidsmindernes tilstand samt vejledning til udgravning af samme. I dag er bevaringen af vore fortidsminder højest prioriteret, men for små 200 år siden var synet på især gravhøjene anderledes. Højenes fyld og gravkamrenes kampesten var nødvendigt byggemateriale i forbindelse med anlæggelse af veje. Så opfordringen gik på at udvise nænsomhed, når højene bortgravedes samt udlove mindre

dusører for påpasselighed og gode fund. Af Fayes svar til Thomsen fremgår det, at Faye betragter sig selv som foregangsmand – han har allerede påbegyndt en kampagne og trøster sig med, at der stadig er over 1000 ubeskadigede høje tilbage i amtet. Endelig tror han ikke, at det bliver fra denne landsdel, at nye sensationelle fund vil komme, thi egnen har næppe haft den store politiske betydning tidligere.

Til Thomsen 6/3 1828.

Deres Velb. har ønsket at høre min Mening om hvorledes der ved Højenes Udgravning til Fyldning paa Landevejene kunne forebygges, at de deri henlagte Oldsager ikke beskadiges eller bortkastes som Ting af ingen Værdi. Jeg tillader mig i denne Anledning at bemærke, at jeg allerede af egen Drift har her i Amtet føjet alle de Foranstaltninger som jeg til Hensigtens Opnaaelse fandt tienlige og lovlige. Jeg har saaledes

J. V. Gertners tegning af Chr. J. Thomsen 1849.

ved *Circulairer* tilskrevet samtlige Præster her i Amtet (61 i alt) og anmodet dem om at opmun-
tre deres Menigheder til at omgrave deres Høje
med Varsomhed og omhyggeligen opbevare og til
Øvrigheden eller Amtmanden aflevere de fund-
ne Sager. Jeg har lovet enhver fuld Betaling for
de ædle Metaller og en Kiendelse for et eller an-
det sjeldent Stykke af de uædle; paa samme
Maade har jeg tilskrevet samlige Herredsfogeder
og Sognefogeder med Ordre: at lade mine Skri-
velser oplæse ved Gadestævner i enhver By og en-
delig har jeg i Amts Avisen ladet indrykke en lig-
nende Opmuntring. Mere vidste jeg ikke at gøre
til den gode Sags Fremme, og jeg maa tilstaa at jeg
tvivler om, at der endnu kan gøres meget mere.

At gentage Lovbudet om jordgravet Gods, som
Kongens Ejendom, var kun at gøre det Onde
værre, thi enhver Lov, som af Mangel paa Op-
syn ikke kan controlleres er skadelig og opvæk-
ker kun Lyst til at eludere Lovbudet. Frugterne
af mine Bestræbelser have været de indsendte
Oldsager, og hvad jeg endnu vil blive i Stand
til at indsamle for Museet, og meget mere end,
hvad der er indsendt tror jeg virkelig ikke der
er fundet i de afvigte 4-5 Aar, imidlertid findes
endnu her i Amtet i det mindste 1000 ubeska-
dige Gravhøje, der ikke af Vejvæsenet vil blive
beskadiget, thi alle Hovedlandeveje og mindre
Biveje, 42 Mile i Længden, ere i min Embedstid
anlagte af nye, og da disse ikke bestaa af Chau-
se, men af Grus, saa her har man ikke kunnet
afbenytte Gravhøjene, der i Almindelighed ere
opførte af Leer og Skovjord eller Sand og saale-
des udskikkede til Vejfyldning, hvorimod de be-
hørende Stene til Vandsluser og Broer ere tagne
oven paa Jorden og af de saakaldte Tingsteder,
der næppe for Tiden bevare Mærkværdigheder
fra Oldtiden. Den Skade Oldgranskeren saale-
des faa ved vore Vejanlæg kan ikke være betyde-
lig, og efterat Jorderne ere udskiftede af Fælles-
skabet og enhver Høj har fået sin egen Ejer synes
det mig det vil være lettere at redde, hvis Old-
tidslevningerne i forrige Fælledsskabs Dage, da

enhver Godsejer førte sig Højene til bytte saale-
des som han selv vilde. Dette er nu Tilfældet i
Thisted Amt; i andre Egne og fornemmelig hvor
Chause Veje anlægges er det anderledes. Her er
Bonden ikke raadig over sin egen Høj. Vejvæse-
net fordrer de deri indesluttede Stene, man iler
med at bryde dem løse for at blive færdig med
Arbejdet, og her ved jeg ikke andet Raad end
at bringe Vej – Officianterne paa sin Side, saa
at enhver paa sin Post opmuntrer Graverne til
Varsomhed, og at disse for et eller andet sjæl-
dent Stykke meddeles en lille Præmie. Da der
nu næppe i Norre Jylland vil blive anlagt mere
end en Chause, nemlig fra Aarhus til Aalborg,
saa vil den største Del af Provindsen blive uan-
tastet af Vej – Officianterne, og da alle andre
Veje ligger under Amtmandens Overopsyn, saa
ville disse Embedsmænd ved at benytte den af
mig brugte Fremgangsmaade i det mindste red-
de meget af hvad der ellers vilde vær gaaet forlo-
ret. – Saa meget jeg ønsker Deres Velb. Forhaab-
ning om endnu at finde et Klenodie aflignende
værd som Guldhornene eller det spanske Kon-
ge Smykke maatte opfyldes frygter jeg for at
det ikke vil komme fra denne Egn, der næppe i
Oldtiden har havt nogen politisk Mærkværdig-
hed, og hvis smaa Nassekonger og Helte formo-
dentlig have udmærket sig mere ved Tapperhed
end ved Pragt og Rigdom. Jeg har atter samlet
nogle Smaating for Museet, som med det første
skulle blive indsendte, imidlertid ønsker jeg at
høre Deres Mening, om De fremdeles ønsker at
faa saadanne Ting indsendte hvoraf Museet al-
lerede har en Mængde Dubletter saasom Sten-
knive og Kiler gamle Metal Sværd m.v. naar
disse ikke have usædvanlig Form eller er for-
trinlig vel conserverede.

Fayes egne udgravninger

Senere i 1828 indsendes Faye igen en ladning
oldsager til Thomsen i København. Fra den
vedlagte fortegnelse er udvalgt følgende:

Fortegnelse over indsendte Oldsager 8/8 1828.
5. Amtmand Faye. En liden Metalpasser funden midt inde i en stor Gravhøj på min egen Mark. Højen er endnu ikke ganske udsøjet og den deri befindende Stenkiste hvorpaa Passeren laa endnu ikke er brudt, hvilket først vil ske til Efteraaret. Det er mærkeligt, at i en nærliggende Høj paa Torp Mark er af Leutnant Toft fundet en større Passer af samme Slags, hvilket beviser at det herved indsendte Instrument ikke i en senere Tidsalder er indkommen i Højen, men er et virkeligt Haandværkerredskab fra Oldtiden, der muligvis kan have tjent som et Sindbillede paa den Afdødes Haandtering.

Hvad den omtalte metalpasser kan være, kan vi kun gisne om, men det må være nærliggende at tro, at det drejer sig om en pincet af bronze. I mange bronzealderurner findes ragekniv, syl og pincet – alt sammen mandsudstyr til personlig hygiejne. Så mon ikke passeren stammer fra en urne, som er ødelagt ved udgravningen. Sammen med forsendelsen følger et brev til Thomsen, hvori Faye bl.a. skriver:

10/8 1828 Til Thomsen

Endnu har jeg 5 Stk Gravurner af forskellig Form, som skal blive indsendte med Skibsejlighed. Den antiqvariske Høst har i øvrigt ikke været rig i den sidste forløbne Tid, men saalænge saa mange Gravhøje endnu ligge ubeskadigede i disse Egne bliver der stedse Haab om vedvarende Udbytte.

Af disse linjer fremgår det tydeligt, at bevarings- og fredningsaspektet omkring fortidsminderne endnu hører fremtiden til. Faye håber også stadig på et udbytte fra sin egen høj, som må have været beliggende på amtsgårdens dyrkede marker syd for kirkegården. Men i det følgende brev fra januar 1829, må en skuffet Faye konstatere, at hans forhåbninger er bristet. Faktisk er hans beskrivelser

af graven i højen så gode, at nutidens arkæologer kan tidsfæste den til – sandsynligvis – periode III i bronzealderen. Det er den periode i bronzealderen, hvor ligbrænding vinder frem, men gravformen er stadig en stenkiste og ikke en urne, som siden bliver det foretrukne.

Thisted den 28. januar 1829.

Forhaabningen med Hensyn til min egen Gravhøj blev ikke opfyldt. Efter at jeg under een af mine egne Sønners Opsigt havde ladet Høien udkaste og Gravkammeret aabne befandt det: At Liget sandsynligviis havde været brændt i selve Graven, hvor rundt omkring blant den nedfaldne Jord fandtes forbrændte Been, men ingen Urne, desuden fandtes Knappen af Sværdfæstet, men Klingen var aldeles fortæret, og af et Hiortehorn, som var henlagt oven paa den sammenbrændte og af fugtighed giennemtrængte Aske, fandtes endnu nogle Fragmenter, som bleve opbevarede hos mig.

Senere i 1829 fremsender Faye endnu en sending oldsager, hvoraf følgende skal nævnes, netop fordi de viser bredden i hans indsamling fra egnen samt hans evne til ræsonnement, hvad angår datering og proveniens.

Thisted Amtshuus den 12 August 1829.

2. En Rytter Palladsk fra Middelalderen. Fundet i Tanderup Søe af Johannes Davidsen af Hassing, ved at trække med et Fiskervaad. Man formoder, at den har sin Oprindelse fra de Svenskes Indfald i Landet under Kong Frederik den 3.

4. Et Metal Sværd, forgyldt på Bladet. Fundet af bonden Svend Jensen Kjer i Vestergaard i Bedsted Sogn. Guldtraaden, der er vedlagt, var omviklet et af Træe giort Haandfang, der, som vendtet, ved Optagelsen faldt hen i Støv. Bonden ønsker sig Erstatning for Guldets Værdie.

Amtmanden og undersåtterne

I september 1831 indsender Faye igen en samling oldsager til Thomsen, og ved at følge en af de fundne og indsendte genstande, får man et meget godt indblik i Faye embedsførelse, både i forhold til øvrigheden i København og til egnens beboere.

Thisted d. 6te Septbr. 1831.

De Smaating jeg har samlet for Museet siden min sidste Remisse, har jeg herved den Ære, at tilsende Dem høistærede Hr. Cancellieraad. Samlingen indeholder ikke noget særligt Mærkværdigt, med mindre det kan antages: at Guldringen No. 10 er et orientalsk eller italiensk Arbeide, hidbragt med Væringerne eller Korsridderne fra deres Tog til Palæstina, dog dette sidste sikkert ei kan være Tilfældet, da man i den Christne Tidsalder ikke mere brugte, at begrave deres Døde i Højene, den maae altsaa være ældgammel, og udgiøre et af Musæets sieldneste Stykker, thi jeg anseer det ikke rimeligt, at denne Ring kan være tabt i en senere Tid, da den fandtes i den af Gravhøjen nyelig udkastede Muld.

Sammen med brevet følger en fortegnelse over en række oldsager. Under nr. 10 er anført følgende:

Fortegnelse over Antiquariske Sager, som indsendes til Opbevaring i Museet.

No. 10. En Guldring, fundet ved en udkastet Høi i Nærheden af Klatmølle, $\frac{3}{4}$ Miil fra Thisted. Ringen blev ikke fundet i Gravkammeret, men i den fra Graven udkastede Muld, hvor den opdagedes af Møllerens Datter. Dersom dette stykke skriver sig fra Oldtiden, som Guldets Finhed og mosaik Arbeidet synes at tilkjendegive, saa maa den være bragt med Væringerne fra Constantinopel eller Italien, hvilket de romerske Bogstaver bevise. At Ringen har været bestemt

for et Fruentimmer viser Størrelsen, men om Bogstaverne betyder Pigens Navn, for hvem den var bestemt, eller hans som har gjort Gaven, vil vist ingen Antiquarius kunne opdage.

Thisted Amtshuus den 6 September 1831. Faye.

Der gik ikke lang tid, før Faye må have fået svar fra Thomsen i København, for allerede to måneder senere – i begyndelsen af november – kan Faye skrive et svar til Thomsen. Samtidig med at sagen om guldringen afsluttes, viser passager i brevet også, at Faye og Thomsen må have kendt hinanden personligt. Tonen og ordvalget tyder på en vis fortrolighed, og Faye slutter brevet af med at fremsætte en teori om tordenvejr.

Høistærede Hr. Cancellieraad.

Jeg har herved den Ære indesluttet at sende Dem Qvitteringer for de modtagne 4 Specier og Guldringen, som af den lille Pige, 11 Aar gammel, blev modtaget med den hierteligste Glæde, og vistnok var for Hende af en høirere Værd end ti gange saa meget i rede Sølv. Hendes Fader, som var nærværende, betragtede Ringen, som en slags Hæders Tegn, aflagde sin Taksigelse til Commissionen, og formanede Datteren til aldrig at skille sig ved et saa kostbart Mindesmerke. – Nu vel. – Denne Fordom skader ikke. Det er altid glædeligt at see Undersaatterne sætte en høi Priis paa, hvad de troer der kommer umiddelbar fra en ædel Regerings Haand. Det er mærkeligt nok, at vore Ideer om den fundne Guldring stemmer nogenlunde overens. Jeg troede, at Ringen mueligen kunde være hidbragt med Korsridderne og at Bogstaverne I H S. kunde betyde Jesus Hominum Salvator.

Klokken er 11. De Høistærede skal formodentlig i Musæet, og jeg paa Raadstuen, jeg bør derfor ikke opholde Dem længere end med at gientage Forsikringen om mit Venskab og Hengivenhed.

Thisted d. 8 November 1831. Faye

Til Publicum!

Den Interesse, som Levningerne fra Oldtiden i den senere Tid har vakt hos de fleste dannede Nationer, har ogsaa for længst vakt den danske Regjerings Opmærksomhed paa en Sag, der udbreder Lys over Forsædrenes Eæder og Skikke; viser det Standpunkt, hvorpaa Kunsterne have staaet hos dem, og ofte tjene til Bekræftelse paa den gamle nordiske Histories Sandhed, samt paa den Forbindelse, der har fundet Sted imellem Nordens gamle Beboere og Europas øvrige Folkelag. Paa Grund heraf udbad jeg mig, som Medlem af det antiquariske Selskab, Amtsbeboernes Medvirkning til at indsamle og indsende mig de Midslevninger, som maatte findes i Gravhøie eller paa Markene, og havde i den første Tid Aarsag at paaKjønne den for Sagen udoiste Belville; men da i de to sidste Aar kun lidet er indkommet, saa tillader jeg mig atter at anmode de Herrer Retsbetjente, Præster, Landmænd og Bønder: at de ved Opgravningen af de Høie, som findes paa Markene, ville med Omhyggelighed samle det jordgravede Gods, som deri maatte findes, og, saa lidet beskædiget som muligt, indsende det til Amtet, da jeg indseer for: at Alt hvad der forefindes af ædle Metaller skal blive betalt til sin højeste Værdie.

I Særdeleshed udbeder jeg mig af de Herrer Præster, at de ville underrette mig, om der i Kirkerne skulle findes Levninger fra den catholske Tid, saasom: Nøgelse og Vievand-Kar, Monumenter,

mærkelige Materier, Billedbugger, Arbeide eller andre transportable Antiquiteter, som Kirkerne og Gierne kunne og ville undvære. Enhver udbillt Belønning vil blive taknemmelig paaKjønnet, og Gavernes Navne anførte i Musæets Annaler.

Et lidet Skrivt: „Om nordiske Oldsager og deres Opbevaring,“ vil i disse Dage blive de Herrer geistlige og verdslige Embedsmænd samt andre dannede Indvaanere her i Amtet gratis tilsendt. Dette vil underrette dem om det antiquariske Musæums Bestemmelse og nærværende Tilstand — og om den Forsigtighed, der udfordres ved Hoiens Udgravning m. v. Iøvrigt er det en Selvfølge, at Enhver, som ønsker det, kan selv indsende de fundne Sager directe til Commissionen for Oldsagers Opbevaring i Kjøbenhavn, i Stedet for, som hidindtil, at aflevere dem til Amtet, der dog fremdeles er villig til at modtage og besørge hvad der af deslige Sager maatte forefindes.

Faye.

E.Sk.: Hvorledes er Veiret i Kiøbenhavn? I 10 Dage og Nætter have vi her havt vedvarende Torden. Det Electricke Stof, som i Sommermaanederne var stegen op i de højere Regioner, synker sig nu mod Jorden og brændes af. Den ulykkelige Klode, som lider af en heftig indvortes Brand, sender sine Uddunstninger i Veiret, forgifter Luften, som igien fremavler Cholera og andre smitsomme Sygdomme. Ligger det i Forsynets Plan, at den immer voxende Menneske Slægt skal udtyndes, vil vel all menneskelig Anstrængelse være forgiæves, imidlertid bør man ikke lade Modet synke, men anvende sin heele Kraft til at afværge det Onde, og bliver denne utilstrækkelig, da ske Guds Villie.

I Oldnordisk Museums protokol fra 1831 er No. 10 guldringen opført som nr. MMCCXLVII med følgende tekst: »En lille Guld-Fingerring af fortrinligt Arbeide. Fortil har den en gjemmenbrudt oval Plade, hvori IHS samt en Roset til hver side, alt emailleret. Den er funden i nærheden af Klat Mølle i noget Muld i nærheden af en Gravhøj. Den er formodentlig bleven tabt. Arbeidet synes ei at være ældre end 15de el. 16de Århundrede.«

Faye og folketro

No. 6. 1 Metal Sværd funden af Husmand Jens Madsen i Vang og mig tilsendt af Sognepræsten Hr. Madelung tillige med en Beskrivelse over Gravkammeret, som findes omlagt Sværdet, tillige findes vedhæftet Underkievebenet af Sværdets Eier, som viser, at Manden, der har beholdt alle sine Tænder, ikke har været gammel, men af usædvanlig Størrelse.

No. 10. 1 Horn klyvet i 2de Parter funden ved gravning i en Tørvemose paa Raastrup Mark. Hornet er sandsynligviis af et Elsdyr og vidner om, at det nu skovløse Thyland maae i de ældre Tider have været stærk bevoxet med Skov og at Klimaet paa den Tid maae have været koldere

end det nu er, da det er bekiendt, at Elsdyret kun kan opholde sig under meget kolde Zoner.

Thisted Amtshuus den 8de Juli 1834.

Faye.

I en forsendelse fra 1834 er ovennævnte to genstande med, og af kommentarerne fremgår det klart, at Faye besidder en ikke ringe viden om oldtidens klima og fauna. I det medfølgende brev – skrevet et par dage senere – kommer Faye ind på nogle af de lokale overleveringer vedrørende skatte på egnen, men overbevist om deres eksistens er han langt fra. Samtidig viser brevet også, at amtmand Faye med familie har været på besøg i hovedstaden og i den forbindelse aflagt et besøg på Oldnordisk Museum, og her fået en rundvisning af Thomsen.

Thisted d. 10de July 1834.

I medfølgende Kasse har jeg den Ære at sende Dem de Antiquiteter, som jeg har indsamlet siden min sidste Remisse. De ere ikke mange, ikke heller meget mærkværdige, og man sporer bestandig hin Tids Ensformighed i deres Kunstarbeider og Sæder. Hvor gierne havde jeg ikke ønsket, at kunne have sendt Dem Kong Fæges Krone, som tillige med Ham skal ligge begravet på Fægeklit på Morsøe, eller den tabte Guldring af Keiser Otto, da han forfulgte Harald Klak over Ottesund, som endnu bærer hans Navn, og paatvang ham den hellige Daab, men saadanne Sieldenheder, som der fabuleres om blandt Almuen, har jeg ikke kunnet faa Fingre paa, og De modtage derfor venskabelig, hvad jeg har at frembyde.

Min Kone og mine Børn erindre sig endnu med Erkiendelighed den Artighed, hvormed De høistærede Hr. Cancellieraad gjorde Dem bekiendt med Musæet og dets Skatte. De bede Dem venskabeligt hilset og bede sig bevarede i Deres Erindring.

Faye.

Chr. J. Thomsen fremviser oldsager fra museet for publikum. Magnus Petersen, 1846.

Jættestuen Lundehøj

26/4 1837 Til Thomsen

Deres Velbaarenheds Skrivelse af 22 dennes har jeg havt den Ære at modtage, og jeg haaber, at den Underrretning De forlanger af mig om Kæmpegraven paa Heltborg Mark, og som jeg for mere end 14 Dage siden afsendte med Ageposten, nu maae være kommen Dem til hænde. – De vil deraf have erfaret at Anmelderen i Thisted Avis har givet sig til et alt for ----- Begreb om dette Alderdoms Minde, naar han betragter det som et Afguds Tempel, hvad der i Grunden ikke er andet end et usædvanligt rummeligt Gravkammer hvori Intet videre fandtes end den af mig indsendte Stenhammer og nogle brændte Ben. Men Heltborg ligger 3 Mile fra min Bopæl, og Vejret i dette Foraar har været usædvanligt barskt, har jeg endnu ikke fundet Lejlighed til at tage Graven i Øjesyn. Dette vil ske med det første, uagtet jeg formoder, at jeg ikke vil kunne gjøre andre Opdagelser end de som allerede er giorte og af mig indberettet, thi Høien skal være gennemskaaret fra Toppen til Bunden uden at man enten har fundet Urner eller andet, der tilkiendegiver en sildigere Begravelse.

I forbindelse med opdagelsen af jættestuen Lundehøj ved Heltborg i marts måned 1837 blev amtmand Faye selvfølgelig også involveret i kraft af sit embede. På det tidspunkt er han 77 år gammel, så man kan godt forstå, at han endnu ikke har besøgt stedet. Dette har flere af hans lokale hjemmelsmænd i stedet, så der er ingen tvivl om, at den afsendte beretning er korrekt – som altid fra Faye's hånd. Om jættestuen Lundehøj kan læses i Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred 1991.

Den gamle amtmand Faye

I 1840 fremsender Faye atter en gang en del oldsager til Thomsen i København. Denne

gang er der flere genstande af guld. Disse har han inden afsendelse fået vurderet af de lokale guldsmede i Thisted, således at han har kunnet udbetale guldværdien til finderne før afsendelsen – og dette udlæg vil han selvsagt gerne have refunderet.

Thisted Amtshuus den 21de September 1840.

9. En Gulering funden af Niels Christian i Refs i en Gravhøi. Vegten og Verdien findes anført i vedfølgende Attest fra Guldsmed Heltt.

10. En Guldtraad opviklet ved Modtagelsen saaledes som den nu forefindes. Funden af Christen Dam i Refs i en Gravhøi paa hans Mark. Vegten og Verdien er i vedlagte Attest angivet af Guldsmed Brinck.

11. En Gulering funden af Gaardmand Niels Morthensen i Helteborg. Efter Guldsmed Brincks vedlagte Attest af Verdien 5 Rdl.

NB. Disse 3 Ringes Verdien er af mig udbetalt med 25 Rdl. Sedler, som jeg udbeder mig refunderede.

En måneds tid efter følger et brev, hvori fordoms begejstring synes borte. Det er nu ikke høje tanker, den gode Faye gør sig om oldtidens mennesker. Det er som om, de flere årtiers indsamling af oldsager har vist ham, at tingene ligner hinanden. Man kan også tolke brevet som en skuffelse over, at det tredje guldhorn eller andre nationale klenodier ikke er fundet i hans landsdel – i hans embedstid.

De vil forundre Dem høistærede Hr. Justitsraad ved engang endnu at see et Brev fra en gammel Ven og Korrespondent, som De formodentlig har anseet for hensovet i mange Aar, i det mindste i antiqvarisk Henseende.

Nei endskiønt selv en Antiqvitet, og en sielden Oldsag, da De ikke lettelig skal finde en Amtmand, der endnu i sit 81de Aar pleier sit Embede, og krydser sig igennem Tidsalderen, og den forandrede Lovgivnings Klipper og

Skier, saa har jeg dog ikke kunnet glemme min Følelse for det herlige Oldnordiske Musæum, og min Høiagtelse for dets værdige og indsigtsfulde Bestyrer. Jeg sender derfor hvad jeg hidentil har kunnet indsamle, idet jeg maae beklage: at vore Forfædre have besiddet en Dyd, som deres Efterkommere i en høi Grad mangle, nemlig en uryggelig Fasthed i deres Moder, thi omendskiønt enhver Gravhøi frembyder en Grav fra vore Forfædre til deres sildige Efterslægt, saa er dog i Almindelighed Alt saa eensformigt, tildeels saa smagløst, at man alt for ofte erindres om, at disse Fædre vare Barbarer uden smag og Opfindelses Evne. Deres Hue stod fornemmelig til Krigen, derfor finder man ogsaa deres Krigsredskaber og Vaaben at være kunstigst udarbejdede, men dog alle temmelig eensformige, og som det synes fabriqverede af een Mester.

16 Oct 1840. Faye

Den sidste hilsen fra Thy

Det sidste brev fra Faye til Thomsen daterer sig til 1842. Faye er i sit livs efterår og kan se tilbage på en flot embedskarriere, hvor det er lykkedes ham at bringe ordnede forhold til det træløse Thy. Infrastrukturen, som det hedder i år 2010, blev kraftigt forbedret i hans embedstid, og generelt blev standarden hævet på en række områder indenfor fattigvæsenet, skolevæsenet, fiskeri, biblioteksvæsen, strandsingsvæsen, kystmilitsen, vejene og landvæsenet. Men også arkæologien kan takke Faye for hans indsats på dette område. Vel var han ikke bevaringens mand, hvilket ingen var på den tid, men han formåede at indsamle og videreformidle mange oldsager fra Thy til Oldnordisk Museum i København. Han har måske ikke altid følt sig lige værdsat af Thomsen – måske fordi Faye anså sig selv for en kapacitet på området – hvilket han ikke var. Han kan vel karakteriseres som en dygtig amatør, der qua sit øvrige virke arbejdede systematisk

og grundigt, og som forsøgte at holde sig orienteret i den samtidige litteratur på området. Der gik 100 år fra Amtmand Faye satte sin fod på Thylands jord til Museet for Thy og Vester Hanherred blev oprettet, og en egentlig arkæologisk virksomhed etableret. At disse hundrede år ikke er et arkæologisk tomrum kan vi bl.a. takke Faye for. På Nationalmuseet i København ligger i dag flere hundrede oldsager – afsendt af Faye fra Thisted – som er med til at danne det samlede overblik over oldtidens Thy. Amtmand Gerhard Faye får det sidste ord – hvilket sikkert ville have bekommet ham vel:

Høistærede Hr. Justitsraad.

Medfølgende Sværd skienker mig endnu engang den Glæde, at tilskrive Dem, og at bringe mit Navn i venskabelig Erindring. Dette Sværd er fundet i Ove, eller som den ogsaa kaldes Tanne-rup Søe, af en Fisker, Peder Hansen af Spangberg, og mig tilsendt af Provst Diørup, tillige med vedlagte Brev, der synes temmelig rimeligt at oplyse, hvorfra dette Sværd er kommen, og at meddele en sørgelig Skildring over hin Tids raae og barbariske Fremgangsmaade i Krigen. For en Deel Aar siden tilsendte jeg Dem et lignende Sværd, opfisket i samme Søe, hvori endnu nogle Aar tidligere skal være fundet et lignende, hvilket bestyrker den Formodning, at der paa Bred-den af Søen maae være holdt et Slag, og at det tabende Partie maae være drevet ud i Vandet.

Min Familie befinder sig vel, og aflægger sin venligste Hilsen, jeg selv kan efter min høje Alder ikke gjøre Fordring paa noget bedre, end hvad Forsynet hidtil har skienket mig, thi at mit Syn er meget svagt, min Haand rystende, og min Hukommelse noget svækket, er jo i sin Orden, naar man har oplevet de 82 Aar. At ogsaa De Høistærede hr. Justitsraad maae opnaae en høi og sund Alderdom, til Held for den Videnskab, hvortil De har indviet Dem, er ikke alene Mit, men ogsaa Fædrenelandets oprigtigste Ønske.

Thisted d. 8de Marty 1842. Faye.

Efterskrift

I flere af brevene fra Faye til Thomsen omtales andet end lige oldsager og udgravninger af gravhøje. I et brev fra 1833 beretter Faye om flere af sine gøremål, og eftersom nedenstående tekst er særdeles aktuel i disse år, hvor Nationalpark Thy har set dagens lys – og sandflugten og beplantningshistorien er de store, centrale kulturhistoriske emner, har jeg valgt at bringe teksten som et kuriøst efterskrift.

3/11 1833.

Foruden mine egentlige Amtmands Forretninger har jeg i denne Tid 5 Mile nye Landeveje under Arbejde og naar dette er fuldført ere alle større og mindre Veje her i Amtet 47 Mile i Udstrækning ligesaa gode som de nyelagte Chausser i Sjælland. Jeg har 3 nye Landsbyskoler under Bygning og to Jordemoder Boliger. Jeg har et lidet Haveanlæg under Arbejde i Nærheden af Thisted som lykkes fortræffeligt, og herfra har jeg allerede udleveret til Landet 80,000 ----- og vilde Træer, som nu begynde at fatte Lyst til smaa Skov – Vængers Anlæg, efter at jeg ved flere foregaaende Forsøg har bevist hvad man hidintil ansaa for en Umulighed, nemlig at Træer kunne vokse i den aldeles skovløse, og saa nær ved Vesterhavet beliggende Egn. Jeg har nylig ladet opføre et nyt og anseligt Ting og Arresthus for Hassing og Refs Herreder og har lagt Grundstenen til et Ditto for Øster og Vester Hanherreder. Disse Arbejder skal jeg nok, om jeg lever faa fuldførte, men en rigtig Prøve, som jeg i disse Dage er i Færd med at anstille forekommer mig mere mislig. I Efteraaret 1825 nedbrød Havet under en heftig Orkan den høje

Landtange mellem Limfjorden og Havet og aabnede Agger Kanal. 4 af mine Nabo Amtmænd stemte for at lade Canalen lukke ved kunstige og højst bekostelige Midler. Jeg som modsatte mig dette herculiske Arbejde i forventning om, at Naturen selv skulle skaane Landet for dette kostbare og usikre. Dette Haab er nu til Dels opfyldt, da man den hele Sommer har kunnet gaa og køre over Canalen, som oprindeligt var 5 til 6 Alen dyb, men Landtangen selv var endnu saa flad, at man må befrygte, at en ny Orkan vil overskylle -----og aabne nye Kanaler. For at forebygge dette har jeg med -----80 plove, 46 vogne og 995 Mænd ladet hele Jordtangen beplante i en Strækning af 1 1/8 Mils Længde og 30 Alens Bredde med Rughalm og Rør blot i den Hensigt at samle Flyvesandet og forhøje Jordsmonnet, lykkes Foretagendet ikke, som jeg dog haaber, er det ingen Skam at have tabt Slaget mod den vrede Natur og det mægtige Verdens Hav, men lykkes dette Foretagende maa jeg betragte det som et af de vigtigste i mit langvarige Embedsliv.

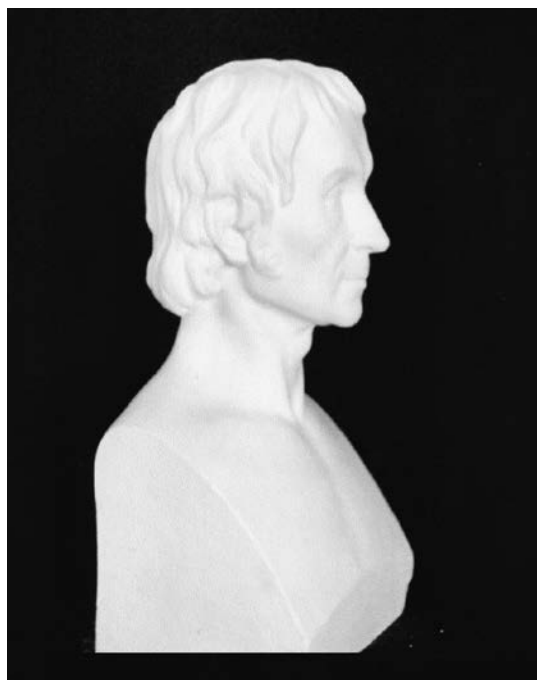
Ønsker læseren yderligere viden om amtmand Gerhard Faye, kan følgende litteratur anbefales:

Chr. Heilskov: Mindeblad om Gerhard Faye, 1925 og

H. A. Riis-Olesen: Amtmand Gerhard Faye. Historisk Årbog for Thisted Amt 1958.

Jytte Nielsen

Født 1958. Leder af Museet for Thy og Vester Hanherred siden 2003.

Museets to gipsbuster set forfra og fra siden. Den nederste buste er måske forarbejdet til den nuværende bronzebuste af amtmand Faye i Christiansgave.